

НАТАЛИТЕТ – СРПСКИ ПРИОРИТЕТ (1)

СРБИ СУ ИЗГУБИЛИ ОСЕЋАЈ И ОДГОВОРНОСТ ЗА САМООДРЖАЊЕ

Србија је пред изумирањем. Таква ситуација није само последњих година, већ негативан тренд траје десетицама уназад. Историјски минимум Србија је забележила крајем 80-их година прошлог века. Тада је стопа рађања износила 1,4 детета по жени. Према последњим подацима у 2016. години стопа рађања износила је 1,46 детета по жени што је испод европског просека. Према подацима УН 83 државе имају феномен недовољног рађања и међу њима највало је Србија. За прсту репродукцију потребно је да по жени има 2,1 детета, а Срби су далеко од тога. Република Србија и министарство без портфеља уврши су мере популационе политике које би у периоду од 10 до 15 година требале да подигну ниво рађања до 1,85 детета по жени.

-Ја сам као забринут човек почех да се бавим овом темом. Средином 80-их година почех да пада број живорођене деце, а самим тим и природни прираштај. Срби су изгубили осећај и одговорност за самоодржање. Последњи ратови су такође утицали да се у Србији рађа све мање деце. Материјална ситуација није изговор, већ је преовладала нека себичност код људи. Таква слика није свугде у Србији. Погледајте само Нови Пазар, Тутин и Сјеницу. Нови Пазар се сматра једним од најмлађих градова у Европи. Пона популације у Новом Пазару је старости до 29 година. Мере популационе политике које су сада предложене су добре, али су закасниле. За прво дете држава ће издвојити 100.000 динара, за друго дете исплаћиваће се две године по 10.000 динара месечно, док ће за треће дете држава издвајати 12.000 динара месечно у периоду од 10 година, рекао је Милован Милешевић, аутор публикације „Бела куга српска туга“.

Републички завод за статистику обавио је последњи попис становништва 2011. године. Подаци који су објављени у књизи 17 односе се на породице са дететом. У Граду Краљеву пописано је 26.121 породица са дететом. Највише је породица са једним, затим са двоје деце. Укупно 274 породица има четворо деце, док свега 64 породица има петоро или више деце. У просеку у Граду Краљеву породица има 1,6 детета што је знатно испод потребе просте замене генерација. Постоје светли примери вишечланих породица у Краљеву, али они нису тако чести. Ипак треба их поменути као пример који треба

Ретка слика да у једном засеоку живи четрдесеторо деце

следити. Само у једном у селу Самила живи и одраста четрдесеторо деце. Њих је обишао и градоначелник Краљева који им је уручно и поклоне.

-Оно што ћемо ми као Град ускоро урадити јесте да ћемо решити питање игралишта за децу у Самилима. Понашли смо и начин како да помогнемо мајкама са троје и више деце. Град Краљево је ушао у систем картица 3+ и све мајке са троје и више деце имају попусте у продавницама рачунара, беби опреме, беле технике. Оно што ћемо још урадити јесте да ће и спортски клубови давати попусте за тренирање и карте за утакмице. Тако ће коначно мајке са троје и више деце имати статус какав заслужују у друштву, рекао је др Предраг Терзић, градоначелник Краљева.

У селу Лајевци код Краљева живи самохрана мајка са шестором деце. Нажалост, деца су остала без оца пре 4 године и свак посао око одгајања деце и рада на имању пао је на плећа мајке. Град Краљево одлучио је да јој помогне са 250.000 динара. Та средства искористиће за набавку траке за нађубравање.

-Мој радни дан почиње рано, али се трудим и борим да све постигнем. Треба радити и на имању од 10 хектара. Имам 23 краве и укупно 42 грла стоке. Помажу ми и деца. Подстицајна средства ми много значе, јер ћу онда више времена имати да се посветим деци, рекао је Јелена Раденковић, самохрана мајка шестором деце.

Пример вишечлане породице у Краљеву који је познат широм Србије је свакако породица Ковачевић. Новинарка Маја Ковачевић родила је 11-оро деце. Призор у кући у Рођевићима је заиста леп. Кућа пуне

деца и њихове грађе. Једно другом до уврта и старија деца чувају мању децу. Најстарија је Милица са 14 година, а најмлађи Јован са годину и по дана. Чак седморе деце је стасало за школу. Не знају Ковачевићи ни када су успели да попију кафу, а да је неко од деце не проспе. Ипак све је то небитно када је соба испуњена осмесима ових малишана.

-Српски домаћин је некада имао пун обор стоке, велике воћњаке, њиве, пун амбар пшенице и мале куће пуне деце. Ми нажалост данас имамо велике куће, а у њима немамо деце. То је велика трагедија српског народа, али видим да долази до промена. Ја сам још као мала желела да имам доста деце. Док су друге девојице желеле да буду принцезе, ја сам себе замишљала као мајку која има много деце. То ми се и остварило и имам три девојчице и осморицу дечака. Мислим да је у данашње време велика част и привилегија бити мајка толико деце. То је и благослов Божји и ми треба да будемо срећни и да поносимо иносимо крст који нам је Бог даровао и да се поносимо оним што јесмо. У прошlostи се мислило да су необразоване и сиромашне породице родитељи више деце. Ја се не проналасим ни у једној од тих категорија, али морам да истакнем да су наше знамените личности имале много потомака. Књегиња Персида била је мајка 10-оро деце, краљица Марија имала је 5-оро деце, мајка амфилохија Радовић имала је 13-оро деце и мајка свих мајки света Анастасија имала је 6-оро деце. Новац је потребан, али се срећа не огледа у њему. Једини мој страх јесте да не изгубим неко дете, па их стално бројим, истиче Маја Ковачевић, мајка 11-оро деце и уредница Краљевских новина.

-Моја баба имала је 8-оро деце и ја сам се као мали увек шалио да ћу и ја да имам много деце. Супруга и ја смо решили да имамо много деце. Да је било среће и здравља имали би и петоро деце, али онда нам се Андирија разболе и стали смо са ширењем породице. Сада је Андиријино стање

У Врњачкој Бањи по последњем попису становника укупно има 5.585 породица са децом. И ове су најбројније породице са једним дететом, док четворо деце има 58 породица, а петоро и више деце у општини Врњачка Бања одгаја свега 7 породица. И ово је знатно мањи најатлитет него што је потребно за прсту репродукцију. Као и у целој Србији ситуација је аларантна у сеоским срединама где остају углавном само старачка домаћинства. Ипак, има и примера који пркосе статистици. Село Вукушица код Врњачке Бање не само да има позитиван природан прираштај него и велики број вишечланих породица. Бисерка и Војкан из Вукушице родитељи су петоро деце узрасла од 4 месеца до 13 година. Бисерка каже да је срећна што има велику породицу, али да обавеза има на претек.

-Најнапорније је ујутру док се школарши спреме за школу. То је општа узбуна, а после када они оду у школу ја остајем са најмлађим и то ми је лако. Када се екипа врати из школе опет идемо све из почетка. Ручак, па вечера и прање судова, рекла је Бисерка Ердоглија, мајка 5-оро деце.

За разлику од других села у Вукушици код Врњачке Бање природни прираштај је позитиван. У овом малом селу има 55-оро деце.

У Рашки према последњем попису становништва живи 4.844 породица са децом. Највише породица има двоје деце. Са четворо деце има 32 породице, док су породице са петоро и више деце најмлађе и укупно има четири. У насељу Суње у Рашки живи вишечлана породица Покимица. Живе скромно, али осиме на њиховом лицу је стално присутан и грађа и дечија игра четворо деце обасјава просторију. Живе од једне плате домаћина, а Општина Рашка им уредно исплаћује децији додатак. Планирали су да имају петоро деце, али су одустали када је малом шестогодишњем Андирији дијагностикована леукемија. Опасна болест је сада стављена под контролу али нико од доктора не може гарантовати да се више неће навратити.

-Моја баба имала је 8-оро деце и ја сам се као мали увек шалио да ћу и ја да имам много деце. Супруга и ја смо решили да имамо много деце. Да је било среће и здравља имали би и петоро деце, али онда нам се Андирија разболе и стали смо са ширењем породице. Сада је Андиријино стање

добро и редовно идемо на контроле једном месечно. Пратимо какво је стање, а шта ће бити даље видићемо. Једна плата баш не може да достигне за све, али ја радим и мало приватно. Добијамо и децији додатак и некако изгурамо месец, река је Дарко Покимица.

Мајка која највише времена проводи са децом и у кухињи, али поред свих обавеза и проблема она је најсмејана и брижна. Највише времена проводи са најмлађим чланом, једногодишњом Теодором.

-Никад деце није дosta. Јесте мало напорно, али се на крају исплати. Вест о Андиријиној болести ме је затекла док сам се порађала са Теодором. Чим смо изашли из породишића ја сам морала са Андиријом на Институт за мајку и дете, а Теодора је остала са мужом и свекрвом. После неколико месеци када сам се вратила она ме није препознавала и није ме прихватала као мајку. То ми је мало било тешко, али сада већ зна да сам јој мајка, рекла је Рада Покимица, мајка четворо деце из Рашке.

У времену када је приметан пад најатлитета, породица Покимица враћа веру у боље сутра. Ипак и њима треба мало помоћи, јер лечење од леукемије није јефтино, а здравље детета је нешто што друштву треба да буде приоритет.

На територији Рашке области једини градови који остварују висок најатлитет јесу Нови Пазар и Тутин. У Новом Пазару укупно има 21.031 породица. Са четворо деце има 1.271 породица, док са петоро и више деце има 293 породице. У просеку свака породица има 2,08 детета. Ситуација је још боља у Тутину где је укупно пописано 6.358 породица са децом. Са четворо деце има 688 породица, док са петоро и више деце у Тутину је пописано 268 породица. У просеку по породици има 2,33 детета. Сви ови подаци нам говоре да у Краљеву, Рашки и Врњачкој Бањи је највише породица са једним и са двоје деце, а просек је такав да нисмо ни близу прости обнове становништва. Част изузетима као што су Нови Пазар и Тутин.

П.П.

ПРОЈЕКАТ СУФИНАНСИРАН ИЗ БУЏЕТА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – МИНИСТАРСТВА КУЛТУРЕ И ИНФОРМИСАЊА.
„СТАВОВИ ИЗЗЕТИ У ПОДРЖАНОМ МЕДИЈСКОМ ПРОЈЕКТУ НУЖНО НЕ ИЗРАЖАВАЈУ СТАВОВЕ ОРГАНА КОЈИ ЈЕ ДОДЕЛИО СРЕДСТВА“.

■ Наталијет – српски приоритет

КРАЉЕВО, РАШКА И ВРЊАЧКА БАЊА ФИНАНСИЈСКИ ПОМАЖУ ВАНТЕЛЕСНУ ОПЛОДЊУ

Брачни стерилитет представља озбиљан проблем у партнеријској вези и друштву у целости. У последње време се је већи број мушкараца који имају проблема са сперматозоидима. Савремени начин живота пун стреса, неквалитетна исхрана, боравак испред рачунара на послу, алкохол и цигарете утичу на покретност сперматозоида. Постоји и један проценат брачног стерилитета где је немогуће пронаћи узрок иако медицина стално напредује. Процењује се да између 60.000 и 200.000 парова у Србији има проблема са стерилитетом. Лечење стерилитета у нашем граду поверено је искусним докторима који својим знањем не заостају за специјалистима из света и Европе. Чак наши специјалисти имају изузетних успеха у помагању паровима да природним путем добију потомство. Тачно се зна када партнери треба да потраже стручну помоћ.

-Неплодност или умањена плодност је нешто на шта свакако треба помислити када код једног пара након годину дана редовних полних односа без заштите не долази до трудноће. Неплодност може бити примарна и секундарна зависно од тога да ли пар има или нема живорођене деце. Уколико су резултати оба партнера уредни шанса за трудноћу у једном циклусу је од 25-33 одсто. Неплодност може бити последица од женског али и од мушких партнера. У неких 10-30 одсто случајева је упитању комбиновани фактор, а у 5-10 одсто случајева говоримо о необјашњивој неплодности. Када говоримо о испитивању неплодности код жене најчешћи узрок неплодности у неких чак 40 одсто случајева јесте не-проходност јајовода која настаје најчешће као последица инфламаторних тј. запаљенских процеса, а затим недостатак или изостанак овулације. Наиме, јајна ћелија у току свог развоја пролази кроз неколико фаза. Прскањем фоликула и ослобађањем зреле јајне ћелије у трбушну дупљу настане овулација. Уколико се то не дешава најчешће као последица хормонских поремећаја пацијенткиње, онда кажемо да код те жене не постоји овулација или да се ради о ановулацији. Такође су важни фактори од утеруса или материце било да се ради о аномалијама или стеченим факторима везаним за материцу и у том случају најчешће су упитању миоми или прираслице. У 23-25 одсто случајева фактор неплодности код жене јесте ендомитријоза. То је поремећај када се функционално ткиво ендомитријума или материчне слузокоже налазе изван материчне шупљине-рекла је прим.др Тамара Анђелковић, начелник службе за здравствену заштиту жена.

Испитивању плодности приступа се са великим озбиљношћу, јер борба за потомство представља оптерећење за партнере и често ствара психолошку блокаду код особа код којих се нератко увуче

страх за будућност. Жене и мушкарици подједнако имају проблема са стерилитетом. Код мушкараца је приметан све већи проблем са плодношћу. Нездраве навике и конзумирање наркотика представљају неке од разлога стерилитета код мушкараца. Чекамо и резултате здравствене комисије која треба да утврди како је осиромашени уранијум приликом НАТО агресије утицао на здравље људи. За лечење брачног стерилитета потребно је да стручни помоћ потраже и жена и мушкарац. Када гинекологи и урологи исцрпе све могућности, а притом не успеју у намери да њихови пациенти природним путем добију потомство онда креће припремање пациентата за вантелесну оплодњу. Гинеколог Патрик Степто и биолог Роберт Едвардс први су успели да 1978. године оплодњом ван тела жене постигну рођење прве бебе Луиз Браун. Она је сада већ жена. Та процедура представља и револуцију, а медицина је напредовала и до сада је око 4.000.000 беба дошло на свет уз помоћ био медицинске потпомогнуте оплодње.

-Када говоримо о тим процедурима морамо споменути артефицијалну инсеминацију хомолога или само инсеминацију која подразумева да се сперма партнера убрзизава у шупљину материце непосредно пред овулацију. Затим вантелесна оплодња и ембрио трансфер су методе којима се заобилазе јајоводи зато што се спајање гамета односно полних ћелија одвија изван тела. У методе вантелесне оплодње спадају микроманипулације, замрзавање јајних ћелија и гамета и у новије време се ради преимплантациона дијагностика што право значи дијагностику ембриона пре него што се он имплантара или усадио у материчну слузокожу- рекла је прим.др Тамара Анђелковић.

Републички фонд за здравствено осигурање од краја 2006. године финансира програм вантелесне оплодње. Постоје критеријуми које парови морају да испуни да би се приступило вантелесној оплодњи. Тек када се услови испуни гинеколог припрема пацијенткињу за излазак пред Комисију која одлучује да ли ће пар упутити на вантелесну оплодњу или не.

-Тек када се у потпуности исцрпе све могућности за настанак спонтане трудноће код једног пара гинеколог ће пацијенткиње предложити неку од метода био потпомогнуте оплодње. О трошку Фонда за здравствено осигурање постоји могућност за три покушаја вантелесне оплодње. Уколико су испуњени прописани услови Министарства здравља, гинеколог такву пацијенткињу припрема за излазак пред Комисију за вантелесну оплодњу. Када Комисија донесе одлуку о испуњености услова тог пара за укључивање у процес вантелесне оплодње о трошку РФЗО, пар бира једну од клиника у којој жеље да се тај поступак спроведе.

Да вртићи не би остали празни Град Краљево финансира четврти и пети покушај

Када пациенткиња добије позитивно писмо из те клинике коју су одабрали она се са тим позитивним писмом јавља изабраном гинекологу који јој даје упуту за упућивање у ту установу- рекла је прим.др Тамара Анђелковић.

Процес вантелесне оплодње према сведочењу жена које су успеле да дођу до зачећа биомедицинском потпомогнутом оплодњом јесте болан. Међутим, сада се на приватним клиникама ова терапија ради под тоталном анестезијом.

У априлу је усвојен нови Закон о биомедицинској потпомогнутој оплодњи. То је добар закон, а најзначајнији аспект овог закона је донео могућност отварања банки ћелија у Србији што је значајан корак унапред. Још увек је у изради законска регулатива за банку ћелија и када буде регулисана и та област мушкарци који имају потпуно одсуство сперматозоида и жене које имају недостатак јајних ћелија и у Србији да обаве донацију ембриона. Тачно се зна где се у Србији може обавити вантелесна оплодња.

-Вантелесна оплодња у Србији се може обавити у 6 државних установа и у 11 приватних клиника. Државне установе су: Вишеградска, ГАК „Народни фронт“, Клинички центар Војводина, Клинички центар Ниш, Клинички центар Крагујевац и Здравствени центар Ваљево. Од приватних клиника у Београду имамо Специјалну гинеколошку болницу „Јевремова“, СГБ „Ивановић“, Општа болница „Аналајф“, „Ковачевић 2772“, СГБ „Београд“.. У Новом Саду најпознатија је „Ферона“, „Генезис“, „Гинс“, „Перинатал“, „Спебо медикал“ и у Крагујевцу имамо СГБ „Николов“- рекла је др Слађана Тодорић, шеф одсека за рад лекарске комисије у филијали РФЗО у Краљеву.

Само у случају да пар не може природним путем да дође до зачећа и да родом нису упходиле три инсеминације, тј вештачко убацивање сперме у материцу тек онда парови могу да уђу у процес вантелесне оплодње.

-Процес вантелесне оплодње се ради код супружника односно ванбрачних

је финансирао 8 парова, а у овој години до сада је издато 8 решења за пренос средстава.

-Скупштина Града Краљева изменила је одлуку која је на сазији била више година. Померена је старосна граница и жене до 48 година старости имају право на накнаду за вантелесну оплодњу. Омогућили смо и брачним паровима да други покушај који финансира Град обаве у установама у иностранству. Износ који Град Краљево издава за те намене јесте 300.000 динара фиксно с тим што направно мора донети предрачuna надлежне здравствене установе- рекаје Светомир Моравчић, руководилац одељења за друштвене делатности.

И општина Рашка покрива трошкове вантелесне оплодње за своје суграђане. Са таквом праксом наставиће и у будуће.

-Имамо комисију за вантелесну оплодњу која упорно и вредно ради по следњих 5 година и сваке године се одобри неких десетак захтева. То грађане општине Рашка кошта око милион динара. Морам да кажем да више од 50 одсто одобрених захтева су и успешни што нама показује да радимо једну добру ствар- рекаје Игњаљ Ракитић, председник општине Рашка.

Врњачка Бања помаже паровима којима је вантелесна оплодња једина могућност да се остваре као родитељи.

-Потребно је да парови испуне одређене услове и то да су држављани Републике Србије, да бар један пар има пребивалиште у Врњачкој Бањи најмање 3 године без прекида или 15 година са прекидима и да поступак вантелесне оплодње обављају у државним установама на територији Србије. Прошле године донели смо одлуку да нема старосног ограничења. Конкурс одређује комисија, а коначну одлуку доноси председник општине. Висина накнаде за субвенционисање вантелесне оплодње јесте 1/3 укупне цене процеса вантелесне оплодње, а она не сме да буде виша од две просечне плате у претходној години на нивоу Врњачке Бање. На годишњем нивоу буде од 7 до 8 парова који добију подршку за вантелесну оплодњу у Врњачкој Бањи- рекаје Бобан Ђуровић, председник општине Врњачка Бања.

Нови Закон о биомедицинској потпомогнутој оплодњи тек ће дати резултате у године пред нама. Битно је да се крећу у акцију подизања наталијета и помоћи паровима који природним путем не могу да добију потомство.

П.П.

Пројекат суфинансиран из буџета Републике Србије – Министарства културе и информисања: Ставови изнети у подржаном медијском пројекту нужно не изражавају ставове органа који је доделио средства

НАТАЛИТЕТ – СРПСКИ ПРИОРИТЕТ (3)

ПРОДУЖЕНИ БОРАВАК И ВРТИЋИ У ВРЊАЧКОЈ БАЊИ

У Врњачкој Бањи већ 40 година ради Предшколска установа „Радост“ која има 5 засебних објеката и 43 васпитне групе, као и групе при школама. Око 750 деце распоређено је по вртићима ове предшколске установе. Капацитети задовољавају потребе општине Врњачка Бања. Листа чекања постоји, али на тој листи су родитељи који не успују да уговоре услове по Закону о основама система образовања и васпитања.

- Могу да се похвалим да наша установа забиљава 54 одсто рођене деце на територији Врњачке Бање, узраста од 1 до 5, 5 година и то је за једну општину јако велики проценат. У томе смо успели, јер смо по селима отварали вртиће и тако смањили притисак на централне вртиће, истиче директорка ПУ „Радост“ у Врњачкој Бањи Драгана Хаци Ристић.

Прошле године је у присуству министарке без портфеля задужене за демографију и популациону политику, Славице Ђукић Дејановић, свечано отворен комплетно реновиран објекат у

Међународни дан деце обележен и у Врњачкој Бањи

објашњава Хаци – Ристић.

Што се тиче посебног облика образовно – васпитног рада, односно продуженог боравка, он постоји у све 4 основне школе на подручју Врњачке Бање. У питању су ОШ „Бане Милenković“, ОШ „Бранко Радичевић“, ОШ „Младост“ и ОШ „Попински борци“.

У ОШ „Младост“ у Врњцима продужени боравак постоји од школске 2009/2010. године. Уче-

деца у нашем продуженом боравку имају све услове за учење и игру, ради домаће задатке, затим се организују бројне креативне радионице и све оно што доприноси бољем успеху ученика, и у улози образовања и у улози васпитања. Продужени боравак много значи родитељима, јер остају дуже на послу, а за то време њихова деца у продуженом боравку су пре свега безбедна и време им је квалитетно испуњено, каже директор ОШ „Младост“ у Врњцима Игор Дрманац.

Учитељица Јелена Чеперковић, иначе професор разредне наставе, ради од самог почетка у продуженом боравку, тачније од 2009. године.

- Увек имамо велики број деце, јер родитељи раде и просто немају где да оставе децу. Овде им је најsigurnije, деца су безбедна, добијају адекватно образовање, на топлом су. Ја имам свесрну помоћ својих колега, њихових учитеља и заиста имамо лепу сарадњу. Наша школа ради само пре подне и деца после часова долазе у продужени боравак. То је негде од 11 и 30 или од 12 и 25. Након тога се договарамо, разговарамо шта имају за домаћи, шта имају да уче, ручамо и онда почињемо рад на домаћим задацима. Када то завршимо, ако је лепо време, изажемо напоље, ако није, онда у боравку играмо разне друштвене и едуктивне игре, читамо бајке, басне, итд. као би им време што квалитетније прошло. Ја сам јако задовољна и деци и њиховим родитељима и стварно имам веома добру сарадњу са њима. Имам помоћ и од волонтера, односно приправника у нашој школи, тако да све што смо планирали стиг-

ници у продуженом боравку уз стручну-педагошку помоћ учитеља, организовано и плански, утврђују, продубљују, примењују и усвајају нова знања, вештине и навике.

- Имали смо одобрење за две групе продуженог боравка. Једну у матичној школи, а једну у истуреном одељењу у Штулцу. Међутим, новим Правилником о систематизацији радних места и због, нажалост, премалог броја ученика у издвојеном одељењу, рад у продуженом боравку у Штулцу је обустављен. Продужени боравак у матичној школи намењен је за ученике 1. и 2. разреда и ми их имамо око 27. Остатак, до 40 ученика, колико их укупно има у продуженом боравку, јесу ученици 3. и 4. разреда, а чак излазимо у сусрет и родитељима деце предшколског узраста,

немо да завршимо, каже учитељица Јелена Чеперковић.

Продужени боравак у ОШ „Бранко Радичевић“ почeo је да се организује од другог полугодишта школске 2017/2018. године, тачније од фебруара 2017. године, на иницијативу родитеља ученика 1. и 2. разреда.

- Имамо једну групу од 28 ученика у продуженом боравку. Боравак је велика олакшица за родитеље, јер деца имају могућност да заврше своје школске обавезе и да додатно нешто науче. Општина Врњачка Бања и Месна заједница Подунавци су нам помогли да уредимо простор. Набављено је и довољно наставних средстава, тако да деца која остају после наставе у продуженом боравку имају све неопходне услове за учење и игру, истиче Срећко Ваљар, директор ОШ „Бранко Радичевић“ Вранеши.

Са децом у продуженом боравку у овој школи свакодневно ради учитељица Милена Подовац.

- Сваки дан је занимљив и креативан, али и много захтеван. Деца долазе по завршетку редовне наставе и онда се мало играмо, деца се друже, а затим ручaju. После ручка имамо обавезни део, радимо домаће задатке, онда вежбамо српски или математику, у зависности шта је потребно детету. Имамо слободне активности, разговарамо о најразличитијим те-

мама, као што је здравље, здрава исхрана итд. Тешко јесте, јер има пуно деце, али ја се овим послом бавим око 20 година, а ово ми је шеста година како радим у продуженом боравку. Пре тога сам радила у неподељеној школи, у комбинацији и зато се добро сназазим. Деца су послушна, договарамо се сваког дана шта ћемо да радимо, питају шта им није јасно и стварно сам задовољна сарадњом са њима, каже учитељица Милена Подовац.

Продужени боравак је бесплатан, односно родитељи плаћају само оброк, а цена у школама у Врњачкој Бањи је 130 динара. Ручак обезбеђује врњачка Предшколска установа „Радост“.

Продужени боравак свакако је значајан за децу и њихове родитеље. Деца у боравку се друже, на време завршавају школске обавезе, читају, цртају, играју се и оно што је најважније, безбедна су, тако да родитељи немају разлога за бригу.

С. Ђировић

ПРОЈЕКАТ СУФИНАНСИРАН ИЗ БУЏЕТА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – МИНИСТАРСТВА КУЛТУРЕ И ИНФОРМИСАЊА: СТАВОВИ ИЗНЕТИ У ПОДРЖАНОМ МЕДИЈСКОМ ПРОЈЕКТУ НУЖНО НЕ ИЗРАЖАВАЈУ СТАВОВЕ ОРГАНА КОЈИ ЈЕ ДОДЕЛИО СРЕДСТВА

Наградни ликовни конкурс за ученике средњих школа и гимназија

МОЈА ЕВРОПСКА ЗАЈЕДНИЦА

Уз подршку Европске уније развојни програм ЕУ ПРО отворио је наградни ликовни конкурс за ученике и ученице средњих школа и гимназија из 99 градова и општина на тему „Моја европска заједница“ како би подстакао младе да боље сагледају своје локалне заједнице и увиде проблеме са којима се њихови суграђани и суграђанке из осетљивих група сусочавају.

Овогодишња тема пред средњошколце и средњошколке ставља задатак да у својим заједницама препознају које групе становништва су на неки начин занемарене или искључене из друштвених токова, односно којима је потребна помоћ, а затим и да предложе и креативно прикажу идеје како би могло да им се помогне и тако допринесе да буду равноправни чланови друштва. Такође, ѡаци могу да прикажу и при-

мере добрих практики унапређења социјалне укључености који се већ спроводе у њиховим заједницама.

Најбољи радови по оцени жирија наћи ће се на страницама календара ЕУ ПРО-а за 2020. годину, док ће њихови аутори и ауторке бити најрађени лаптоп и таблет рачунарима и мобилним телефонима. Путем конкурса позивамо и школе да организују интерна школска такмичења на којима ће изабрати радове за учешће на конкурсу, а школа која се буде показала као најбоља у ангажовању и организацији добиће као награду лаптоп и проектор.

Конкурс је отворен до 15. новембра 2019. године, док се пропозиције учешћа на ликовном конкурсу могу се наћи на интернет страницама ЕУ ПРО-а: Пропозиције ликовног конкурса за календар ЕУ ПРО-а за 2020.

НАТАЛИТЕТ – СРПСКИ ПРИОРИТЕТ (4)

БРАЧНЕ КРИЗЕ СУ НЕМИНОВНОСТ, АЛИ ОНЕ СЕ МОРАЈУ И МОГУ ПРЕВАЗИЋИ

• Брак као институција је у кризи и када с једне стране саберемо број неожењених, неудатих и разведеног ми видимо колико је то забрињавајуће стање

Једном је велики руски писац Лав Николајевич Толстој написао „Све срећне породице личе једна на другу, свака несрећна породица несрећна је на свој начин“. Породица је нуклеус једног друштва и развија се и живи онолико колико смо спремни да уложимо у њу. Времена се мењају, па ни данашње породице не личе на оне од пре пар векова. Не личе чак ни на оне из прошлог века. Сви причају да је данашња породица у кризи. Томе у прилог иду чињенице да је све више разведеног парова, да је све више неудатих и неожењених, да је морталитет већи од наталитета. Ипак, да би једна породица била срећна супружници је морају неговати и морају радити на себи током целог живота. Брачне кризе су неминовност, али оне се морају и могу превазићи.

-Оно што може и нешколовани човек да закључи јесте да је дошло до атомизације друштва, односно уситњавања. Психолошки и психотерапијски гледано у браку се најчешће дешавају проблеми који се огледају у различитим сукобима између очекивања и могућности. Равните животни периоди доносе различита очекивања и различите могућности. Уколико су та очекивања и могућности у већем нескладу долази и до већих криза. Све у природи тежи равнотежи. Тако је и у браку. Међутим у једном периоду равнотежа може да постане рутина, а рутина се опира промени. Знате када брачни другови кажу „Ти ниси као што си био или била“. То је природно и нормално, јер пролазећи кроз различите животне периоде ми се мењамо. Некада та промена буде упореда, а некада се одвајамо од наших супружника без обзира што живимо у истој кући. Уколико су моја очекивања од партнера већа од могућности онда долази до брачне кризе. Током кризе дешава се читав низ стресова. Стрес као модел има могућности за стицање искуства. Људи који кроз стресове у брачним кризама стекну искуство вероватно остају заједно, увиде одређене ствари и наставе да функционишу. Уколико то искуство интегришемо онда идемо ка сазревању. То сазревање је основна градивна супстанца неке будуће равнотеже, рекао је Петар Јекнић, психотерапеут.

Српска православна црква на Свету тајну брака гледа исто већ веома. Још је и Свети Сава написао

Црква је увидела да је брак у кризи, што доказује и број развода

Законоправило. Номоканон или Законоправило настало 1219. године је најважнији државни, правни, црквени, историјски и књижевни рукопис српског народа. Овај кодекс представља први устав српске средњовековне државе, а према њему је и у великој мери устројена Српска православна црква. Овом збирком прописа уређују се односи у свим областима друштвеног живота, као и правни положај појединача, а његова се решења протежу до данашњих дана. Посебан значај овог правног акта је у томе што је писан на разумљивом народном језику. Захваљујући академику Миодрагу Петровићу који је једини успео да преведе огромно дело Светог Саве са српско-словенског имамо увида у то како је Свети Сава уредио црквени и грађански живот у Србији. Између осталог Свети Сава је написао и да уколико се жена растави од мушкарца мора се кајати 15 година.

-Света тајна брака која се у цркви врши као благослов двоје младих људи различитог пола је вековима у цркви присутна. Они су од тада једно тело, слика Христа и Цркве што је веома лепа слика, али са друге стране и обавезујућа. Христос се односи према Цркви веома пажљиво, никада је не заборављајући. С друге стране Црква се односи према Христу увек у молитви. Она је увек окренута и размишља према Христу. Црква је на свету тајну брака увек гледала исто. То како су људи гледали на свету тајну брака било у 5 веку, 15 веку, 19 веку или 21 веку, то је различито. Живели смо и ми у 20 веку и чули смо приче од наших родитеља, бака и дека. Кључно у томе што би могло бити разлика јесте да се сада мање поштује брак. Када кажемо брак мислимо на оно што настаје после свете

Сам човек, готова беда. То је изрека наших старијих која доста тога говори у мало речи. У данашње време популарне су предбрачне

заједнице. Млади и по неколико година живе невенчани у ванбрачним заједницама и на крају се обично деси да се таква неозваничена веза распадне, а остају само дубоки ожиљци.

-Људи се у тим заједницама некада одлуче на брак, али огроман број тих заједница не прерасте у брак. То је некада било срамота. Постоји тај препаглашени део где то за мушкица није нека срамота, а за жену јесте. По мом мишљењу то је подједнака срамота и за један и за други пол. Данас је проблем што људи из тих и таквих заједница излазе дефинитивно разорени и мисле да ће неко други успети да ту њихову ситуацију разреши. Међутим, често је и та особа претрпела сличне бродоломе и питање је колико ће такви људи имати снаге да трају у браку.

Раније је било срамота напустити брак. Сматрало се неуспехом целе породице. Брак је заједница љубави.

Апостол Павле је написао Химну љубави у којој пише да љубав дуго трпи, благотворна је, не завиди и не горди се, рекао је Александар Јевтић.

Наш прослављени лекар, неуропсихијатар, књижевник, академик и ерудита нажалост покојни Владета Јеротић цео свој радни век бавио се и темом хришћанског брака. Више пута је говорио на тему „Да ли се може сачувати брак и хришћански брак, данас“. Наша екипа присуствовала је предавању које је одржано у јулу 2016. године у Врњачкој Бањи и са тог предавања преносимо вам мудре мисли нашег великана.

-Ја увек дајем исти пример. Неко мало место у Србији некада. Она има 15 година, он има 15 година држе се за руке и симпатије почињу између њих. Отац каже „Никада ти тај муж бити неће“. А ћерка га пита „Зашто тата?“. Он јој каже да у тој породици било је душевне болести, туберкулозе, падавице, алкохолизам, убиство и самоубиство. Мислите да га неће послушати? Послуша још како. Тако је трајало хиљаду година или већ колико је Србија стара. Тако је било. Е више то није тако. Ништа ја не кажем. Неке носталгије за тим временом је немам, рекао је Владета Јеротић, академик.

Заљубљеност и љубав нису синоними и не смеју да се гледају тако. -Треба заљубљеност да пређе у љубав. Не може друкчије бити тако да пре него што се венчате погледајте добро за кога ћете се удати или

оженити. Мора да има мане. Немојте да гледате као у Бога. Мора она или он да има неке мане. Не постоји човек без мана, а хришћани кажу нема човека ни без греха. Е сада ако гледате сувише дugo да ли ћете се удати са 30-35 година, да ли ћете се оженити са 35-40 година? Брак је у кризи на Западу, о Истоку боље да не говорим, ни о муслманима, ни о Кини, ни о Индији. Тамо никакве кризе брака нема, говорио је Владета Јеротић.

Старосна граница ступања у брак се померила на горе. И жене и мушкици све касније улазе у брачне воде. Таква ситуација није само у Србији. Нерешено стамбено питање, незапосленост и дуг останак са родитељима неки су од изговора младих за избегавање уласка у брачне воде.

-Истраживања која су годинама спровођена у свим европским земљама показала су следеће резултате. Просечан мушкица у Европи има 35 година када се жени, а жена 30 са тежњом према горе. Једног дана он ће имати 40, а она 35 година ако се тако буде наставило. Код нас мушкица има 32 године, а жена 27 са тежњом да се попне горе. Није тако добро.

Добро, рећићете како ћу се женити и удавати када нити имам стан, нити запослења. Наравно да је тако, али не можемо ни само на том остати. Сиромашни људи радије су се у целом свету женили у удавали. Нећу сада да узимам Роме за пример већ Јевреје. Био сам у Израелу и скоро да нема неожењених и неудатих. И увек деца. Ако немају деца онда усвоје. Други брак у Израелу опет деца, трећи брак опет деца. Воле децу. Ваљда и Срби воле децу, а немају децу. Е сада родити тек тако дете, а немати услова за развој и васпитање? Видите колики је сукоб рационалног и ирационалног у човеку, говорио је академик Владета Јеротић.

П.П.

ПРОЈЕКАТ СУФИНАНСИРАН ИЗ БУЏЕТА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – МИНИСТАРСТВА КУЛТУРЕ И ИНФОРМАСИЈА: СТАВОВИ ИЗНЕТИ У ПОДРЖАНОМ МЕДИЈСКОМ ПРОЈЕКТУ НУЖНО НЕ ИЗРАЖАВАЈУ СТАВОВЕ ОРГАНА КОЈИ ЈЕ ДОДЕЛИО СРЕДСТВА

НАТАЛИТЕТ – СРПСКИ ПРИОРИТЕТ (5)

БЕЗ ДЕЧИЈЕГ ПЛАЧА НЕЋЕ НАС БИТИ

• На територији Општине Рашка нема продуженог боравка иако за тим постоји потреба, рекла је Бојана Маринковић, руководилац Школске управе Краљево

Мере популационе политике које је покренуло Министарство без портфеља задужено за демографију и популациону политику имају за циљ да се повећа број рођених, да се смање трошкови породицама за подизање и издржавање деце, као и да се олакша куповина станови и кућа. У те сврхе Министарство је предвидело мере као што су једнократна исплата родитељског додатка за друго, треће и четврто дете, повећање износа родитељског додатка за друго дете, утврђивање и дефинисање износа родитељског додатка за прво дете на нивоу који обезбеђује компензацију трошкова приликом рађања првог детета. Породице су оптерећене скупим трошковима становања и високим ценама станови у Републици Србији. Када се на све то дода и висока стопа незапослености младих долазимо до једначине са две непознате. Млади се из егзистенцијалних разлога чешће одлучују да остану да живе под истим кровом са родитељима него на формирање сопствене породице. Због тога Република Србија размишља да обезбеди субвенционисане стамбене кредите за младе породице са децом. Држава би обезбедила 25 одсто учешћа за дугорочне банкарске стамбене кредите уз обавезу кориснику да после отплате кредита врати држави учешће. Мера је на мењена породици са једним или двоје деце где је бар један супружник млађи од 35 година.

У Стратегији подстицања рађања предвиђено је усклађивање родитељског и професионалног домена, а да би се то остварило потребно је променити Закон о раду и Закон о финансијској подршци породици са децом. Потребно је предузети мере које би подстичале запошљавање младих мајки, сувиле рад на црно, омогућиле продужење одсуства са рада зарад неге детета. Инспекцијске службе спроводиће строжије контроле како би се спречили послодавци да спроводе прикривену дискриминацију жена које желе да рађају децу у непосредној будућности и оштро ће кажњавати прекршиоце законских норми. Инспекцијски надзор имаће и улогу да обезбеде услове да жене током трудноће не изгубе посао, као и да се обавезно врате на посао после породиљског одсуства.

Једна од мера усклађивања рада и родитељства јесте збрињавање деце запослених мајки и очева. Поред предшколских уста-

нова потребно је ангажовати и школе у збрињавању деце запослених родитеља. Да би се то остварило потребно је предузети мере даљег развијања мреже установа за предшколско васпитање, као и изградње предшколских установа у новим насељима и обезбеђивање услова у школи за целодневну наставу. Та мера је установљена и то кроз увођење продуженог боравка у школи. Ипак, та мера иако је корисна за родитеље који раде и чија деца су узрасла од првог до четвртог разреда није заступљена у свим градовима у Србији. Општина Рашка још увек нема продужени боравак у школама иако за тако нечим има потребе, али се тој мери испречила забрана запошљавања.

-Продужени боравак као посебан облик образовно-васпитног рада на територији Краљева и Врњачке Бање постоји у 12 основних школа. На територији Врњачке Бање продужени боравак постоји у све 4 основне школе и то у 6 група. Укупно 178 ученика похађа продужени боравак. У Краљеву продужени боравак је организован у 8 основних школа у 11 група и укупно 308 ученика који су услуге продуженог боравка. На територији Општине Рашка нема продуженог боравка иако за тим постоји потреба. У Рашки не постоје услови за отварања продуженог боравка због Уредбе о забрани запошљавања из 2013. године. Исказане потребе родитеља су велике, просторни услови су задовољавајући, али забрана запошљавања је та мера која све спречава. Сигурно је да ће популациони политика која је везана за потребе родитеља бити значито снажнија и да ће се удоволити отварању продуженог боравка у општини Рашка, рекла је Бојана Маринковић, руководилац Школске управе Краљево.

Због Уредбе о забрани запошљавања деце запослених мајки и очева. Поред предшколских уста-

љавања Рашка још увек нема продужени боравак у школама што директно утиче на родитеље који су запослени. Због тога морају да се довијају како би им неко причувао дете. Олакшавајућа околност јесте да баке и деке чувају децу док су родитељи на послу, а у случају да родитељи немају коме да повере чувања детета потребна су и новчана средства за бебиситерку. Ипак, треба рећи да у Рашки предшколска установа „Весело детињство“ функционише беспрекорно и да родитељи имају све могуће услове да дете оставе у сигурним рукама и то у две смене. Предшколска установа „Весело детињство“ отворена је од 5:30 - 20:00 часова. Другу смену од 11 - 20 часова похађа једна група од 26-оро деце.

-Што се тиче боравка деце у нашој установи велико је интересовање родитеља за целодневним боравком. Мишљења смо да смо уписом обухватили преко 90 одсто деце на нашој територији. Ми немамо децу на чекању. Реализовали смо пројекат са Министарством без портфеља за демографију и популациону политику где смо добили средства за додградњу новог дела. Изградили смо две радне собе односно учионице и једну салу за фискултурно образовање. Добили смо и средства за делимично опремање тих радних соба. За објекте смо обезбедили енергију која се добија од соларних панела. Морам да напоменем да смо ми у сарадњи са локалном самоуправом успели да придобијемо све структуре деце и то из социјалних породица, ромске националности, деце са инвалидитетом, посебним потребама и сметњама у развоју. Сва та деца су смештена у наше редовне групе. Тамо где нам је потребна додатна помоћ и подршка имамоличне пратиоце и локална самоуправа излази у сусрет и нама и

деци и родитељима који имају такве потешкоће. Ми као педагоги и васпитачи ове предшколске установе не можемо сами и без партнера. Мене заиста радује што председник локалне самоуправе и његов тим схватају суштину и значај улагања у рани развој и раст деце. Заиста нам помажу и имају слуха да виде где то треба да се уложи, нагласила је Виолета Кнежевић, директорка ПУ „Весело детињство“ Рашка.

Предшколска установа у Рашки има леп и модеран објекат, а једни су од два града у Србији који су деци у вртићу и у припремном разреду обезбедили авантура парк. У тзв. нутлом разреду васпитачи озбиљно припремају малишане за оно што их чека у школи већ наредне школске године. Ми смо малишане припремне групе затекли како праве часовнике и уче како се мери време и за шта служе сатови. Поразговарали смо и са предшколцима и питали их за њихове утиске.

-Овде ми је лепо и учим рецитације, песмице, календар и сад учимо о сатовима, а највише ми се допада да се дружим са другарима, рекла је Лена Поповић из Рашке.

-Лепо ми је овде, долазим сваки дан и највише волим када учимо песмице. Научио сам и како се гледа у сат. Велика казаљка показује колико је минута, а мала казаљка колико има сати, рекао је Коста Сарић.

-Овде сам научила рецитације, песмице и да режем сатове, али највише волим да идем у авантура парк, рекла је Дуња Радичевић.

Стратегијом подстицања рађања је обухваћено оснаживање система образовања и васпитања као кључног носиоца и реализација програма популационе едукације. Потребно је да деца од најмањег узраста уче о популационим питањима, а да васпитачи и наставни кадар буду оспособљени, стручно усavrшавани и едуковани о овом значајном питању за опстанак Србије. За формирање хуманог друштва и лакше суочавање са изазовима у будућности, неопходна је већа посвећеност образовању са популационом тематиком. Оно се не може спроводити стихијски, нити третирати као споредна активност разних институција. Едукација о популационим питањима је одговорна друштвена активност, те је морају водити компетентни стручњаци, добри

познаваoci популационих феномена. Неопходна су експертска знања у формулисању и прилагођавању садржаја едукације актuelним друштвеним ситуацијама, дефинисање циљних група и структуирање садржаја и облика популационе едукације према њима. Формирање посебног тела обезбеђује планско деловање и већу ефикасност и у формалном и неформалном сектору образовања.

Стратегија посебан акцент ставља на значај локалних самоуправа, а да би се локална самоуправа на правilan начин укључила у решавање популационог проблема потребно је да испуни одређене предуслове. Мере које стоје на располагању локалној самоуправи јесу: формирање Одбора за становништву, породици и децу као стручног саветовавног тела локалне самоуправе са задатком праћења развијатка становништва као и предлагање и спровођење мера пронаталитетне политике у локалној самоуправи, годишње праћење одговарајућих индикатора развијатка становништва и друштвено-економског положаја породице са децом и обавештавање надлежног министарства и годишње утврђивање висине средстава у буџету локалне самоуправе за спровођење финансијских мера у циљу подстицања рађања трећег и четвртог детета у јединицама локалне самоуправе. Стратегија је написана. Јасно су подељене улоге и задужења. Предвиђене су адекватне мере и прописи. Тачно су одређени временски рокови за спровођење Стратегије и носиоци обавеза. Концизно су написани очекивани ефекти мера и активности. Да све не би остало само мртво слово на папиру, време је да сви постанемо друштвено одговорни и да урадимо нешто за будућност Србије, јер неће нас бити без дечијег плача. На Савиној земљи под Савиним крстом нас не може да нема, ако ми на то не дамо пристанак.

П.П.

ПРОЈЕКАТ СУФИНАНСИРАН ИЗ БУЏЕТА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – МИНИСТАРСТВА КУЛТУРЕ И ИНФОРМИСАЊА: СТАВОВИ ИЗНЕТИ У ПОДРЖАНОМ МЕДИЈСКОМ ПРОЈЕКТУ НУЖНО НЕ ИЗРАЖАВАЈУ СТАВОВЕ ОРГАНА КОЈИ ЈЕ ДОДЕЛИО СРЕДСТВА